

- http://nmcio.ipko.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2014/03/Asistent_pedagoga.pdf (дата звернення: 24.02.2021).
3. Методичні рекомендації з питань організації роботи асистента вчителя в інклюзивному класі: URL: <https://osv.krasnopilska-gromada.gov.ua/metodichni-rekomendacii-z-pitan-organizacii-roboti-asistenta-vchitelya-v-inkluzivnomu-klasi-16-22-32-15-02-2021/> (дата звернення: 24.02.2021).
 4. Хто такий асистент вчителя/вихователя? URL: <https://vberz-osvita.gov.ua/hto-takij-asistent-vchitelyavihovatelya-14-43-36-11-02-2020> (дата звернення: 24.02.2021).
 5. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / укладачі А. А. Колупаєва та ін. Харків : Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.
 6. Асистент учителя та інші додаткові фахівці. URL: <http://ussf.kiev.ua/a/FAQ5.html> (дата звернення: 24.02.2021).
 7. Асистент вчителя та асистент дитини виконують різні функції та мають різні обов'язки – роз'яснення МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/asistent-vchitelya-ta-asistent-ditini-vikonuyut-rizni-funkcii-ta-mayut-rizni-obovyazki-rozjasnennya-mon> (дата звернення: 26.02.2021).
 8. Якими будуть вимоги до асистента учня – триває обговорення. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/news/yakymy-budut-vymogy-do-asystenta-uchnya-tryvaye-obgovorennya/> (дата звернення: 27.02.2021).
 9. Інклюзивна освіта: на допомогу батькам. URL: <https://vberz-osvita.gov.ua/poradi-batkam-14-25-48-11-02-2020/> (дата звернення: 27.02.2021).
 10. Асистент вчителя та асистент дитини – кого зарахувати в штат школи. Роз'яснення МОН. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/news/4767-asistent-vchitelya-ta-asistent-ditini-kogo-zarahuvati-v-shtat-shkoli-rozjasnennya-mon> (дата звернення: 03.03.2021).

ФОРМУВАННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Мешко Галина Михайлівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: hal-meshko@ukr.net*

*Мешко Олександр Іванович,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: meshko_o@ukr.net*

В сучасних складних умовах, спричинених війною на Сході, а також пандемією Covid-19, особливої актуальності і значущості набуває проблема формування життєстійкої, самодостатньої та гармонійної особистості. Тому перед закладами загальної середньої освіти постає завдання створення сприятливих умов для особистісного зростання учнів та їх самореалізації, втілення у практику роботи технологій безпечної і конструктивної педагогічної взаємодії.

Надзвичайно актуально і гостро звучить означена проблема стосовно дітей з

особливими освітніми потребами. Емоційне благополуччя, безпечна взаємодія, захищеність і комфорт, допомога в подоланні труднощів є найважливішими умовами формування їх повноцінної особистості. Такі учні потребують підвищеної чуйності до свого внутрішнього світу, психолого-педагогічного супроводу і підтримки, віри у власні сили і здібності, які потрібно відкрити і допомогти реалізувати. Це має бути визначальним орієнтиром педагога, основою його професійної позиції у взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти.

Безпечну конструктивну взаємодію здатен забезпечити вчитель, якому притаманні: високий рівень комунікативної, соціально-психологічної компетентності, психологічної культури; саногенне мислення, позитивна Я-концепція, психотерапевтична професійна позиція. В досліджуваному аспекті важливим є підхід основоположника гуманістичної психології К. Роджерс, котрий порівнював діяльність педагога з роботою психотерапевта, який не формує людину, намагаючись відлити її у форму, що була задумана раніше, а допомагає їй знайти те позитивне, що в ній вже є, але перекручене, забуте, сховане [1].

Мета дослідження полягає у тому, щоб проаналізувати роль психотерапевтичної позиції вчителя у взаємодії з учнями в інклюзивному освітньому середовищі, можливості і шляхи її формування в майбутніх учителів на етапі навчання у закладі вищої освіти.

У науковій літературі педагогічну психотерапію потрактовано як сукупність психолого-педагогічних впливів вчителя на учнів для оптимізації їх психофізіологічного стану. Вона є наступною після педагогічної психогігієни сходинкою турботи про психічне здоров'я дитини, що акцент робить не на захисті від патогенних впливів, а на корекції психоемоційного стану, на допомозі в самокорекції [2]. Психотерапевтична позиція передбачає сформованість готовності вчителя до «зцілення душі душею» в умовах конструктивної педагогічної взаємодії і надання педагогічної підтримки дитині.

Педагог зі сформованою психотерапевтичною позицією вміє створити обстановку психологічної безпеки для учнів, конгруентний, щирий у стосунках з учнями, безумовно позитивно ставиться до дітей, приймає дитину такою, якою вона є, емпатійний, розуміє поведінку учня, його реакції та вчинки з позиції самого учня, його очима [3].

Тому у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін ми ознайомлюємо студентів з можливостями використання окремих методів і прийомів психотерапії як елементів виховних технологій, прагнемо сформувати ставлення майбутніх учителів до учнів, до самого себе з позиції психотерапії.

Під час вивчення курсу «Вступ до педагогічної професії» акцентуємо увагу студентів на тому, що педагогу належить виступати не лише в ролі вчителя, вихователя, партнера по спілкуванню, а й своєрідного психотерапевта, людини, котра здійснює «догляд за душею», надає дитині вчасну психологічну допомогу, спрощує, а не ускладнює життя учня, запобігає виникненню в його житті конфліктів, пом'якшує або компенсує негативні впливи, допомагає йому жити у злагоді з оточенням та у згоді із самим собою. При викладанні курсів «Психологія», «Педагогіка», «Основи інклюзивної освіти» орієнтуємо майбутніх учителів на необхідність використання валеологічних технологій педагогічної взаємодії, застосуванні тактик педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Формуванню психотерапевтичної позиції майбутніх учителів сприяє розгляд таких питань, як: способи створення емоційного комфорту учнів на уроках; вплив стилю спілкування і професійної позиції педагога на психологічне благополуччя учнів; способи корекції взаємин в учнівському колективі, способи покращення психологічного клімату у класі; роль класного керівника в попередженні булінгу; допомога учням у пошуку конструктивних копінг-стратегій; формування асертивної поведінки дитини з особливими освітніми потребами; профілактика дидактогеній; особливості спілкування з дітьми з нервово-психічними розладами, з акцентуаціями характеру; подолання тривожності в дитячому колективі; допомога у формуванні впевненості в собі; допомога у вирішенні внутрішньоособистісних конфліктів; допомога учням в оволодінні знаннями і практичними навичками психології

активності, саморегуляції; методи і прийоми психолого-педагогічної корекції стану учнів; способи і шляхи формування стресостійкості та резильєнтності учнів.

Важливе значення в означеному аспекті мають: розв'язування студентами педагогічних, психологічних задач; аналіз складних конфліктогенних педагогічних ситуацій; виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань, спеціально розроблених завдань під час педагогічної практики з проблем формування інклюзивного освітнього середовища та організації безпечної конструктивної педагогічної взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами. а також участь майбутніх учителів у волонтерській діяльності та різноманітних проєктах.

Використання елементів психолого-педагогічного тренінгу на практичних заняттях з педагогіки сприяє гармонізації особистості майбутнього вчителя, усуненню невротичних компонентів його особистості, «переведенню» енергії тривожності, агресивності, амбіційності в нове русло – асертивна поведінка, саногенне мислення, продуктивний стиль педагогічної взаємодії.

Формуванню психотерапевтичної позиції сприяє використання притч на заняттях із педагогіки, що дає змогу центрувати майбутніх учителів на певних особистісних і професійних проблемах, активізувати мислення, задіювати глибинні несвідомі процеси, вносити корективи в їх особистісні переконання та професійні цінності. Притчі породжують дискусії, спонукають до роздумів, прийняття себе та інших, сприяють розв'язанню особистісних проблем та розумінню проблем інших, активізують саногенний потенціал студентів.

Необхідною умовою становлення психотерапевтичної позиції майбутнього педагога є сформованість у нього саногенного мислення. Учитель з переважанням саногенного типу мислення уміє концентрувати увагу на позитивних явищах життя, уміє прощати образи, не тримати гніву, відкритий для дружніх стосунків з учнями, вміє створити навколо себе ауру добра і доброзичливості. Саногенне мислення сприяє оздоровленню психіки педагога, зняттю внутрішньої напруги, негативних емоційних станів, усуненню застарілих образ, комплексів, внутрішніх конфліктів. Оздоровиться мислення педагога – оздоровиться і учень [4]. Адже дитина вчиться думати і діяти, наслідуючи зразки і суджень та вчинків дорослих, використовуючи ці зразки у власному досвіді.

На формування психотерапевтичної позиції майбутніх учителів впливає і їх залучення до діяльності Центру педагогічного консалтингу, що функціонує при кафедрі педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка [5] Важливими серед завдань Центру в контексті досліджуваної проблеми є створення можливостей для розвитку психолого-педагогічної компетентності студентів-майбутніх учителів; проведення досліджень для покращення якості підготовки майбутніх педагогів у закладі вищої освіти. Це підбірка проєктів, тренінгів, семінарів, круглих столів, майстер-класів, вебінарів, лекцій-презентацій, а також індивідуальних та групових консультацій для вчителів. Викладачі кафедри педагогіки та менеджменту освіти, які складають ядро Центру, презентують багаторічний професійний досвід щодо розробки та реалізації інтерактивних форм роботи, які стосуються реалізації ідей Концепції Нової української школи, створення у закладі освіти безпечного, здорового, недискримінаційного, інклюзивного освітнього середовища.

Участь майбутніх учителів у розробленому нами психолого-педагогічному тренінгу сприяє формуванню рефлексії, саногенного мислення, продуктивного стилю педагогічного спілкування. Тренінг створює умови для розвитку таких метапрофесійних якостей, як комунікативність, асертивність, толерантність, сприяє гармонізації їх внутрішнього світу, оволодінню навичками гнучкого спілкування, прийомами недирективного впливу, творчими прийомами створення спеціальних виховних ситуацій, розвитку емоційного інтелекту/

Отже, психотерапевтична позиція є необхідною умовою безпечної, конструктивної взаємодії з дітьми з особливими освітніми проблемами в інклюзивному освітньому

середовищі. Позиція «психотерапевт» є невід'ємним компонентом комунікативної компетентності педагога. Запропонований нами підхід сприяє формуванню психотерапевтичної позиції майбутніх учителів. Ми не ставимо за мету навчити студентів психотерапії, бо це вимагає довготривалої спеціальної підготовки, а лише знайомимо їх з можливостями використання окремих методів і прийомів психотерапії як елементів виховних технологій, формуємо ставлення майбутніх учителів до учнів, до самого себе з позиції психотерапії. Учитель зі сформованою психотерапевтичною позицією віритиме у сили кожного учня, вмітиме грамотно оцінити його психоемоційний стан, створити обстановку комфорту і захищеності для школяра, надаватиме допомогу в його особистісному зростанні та подоланні труднощів у процесі навчання і взаємодії з іншими, сприятиме формуванню життєстійкості дитини з особливими освітніми потребами, розвиватиме в неї почуття власної значущості і компетентності. Подальшого дослідження потребує розроблення системи підготовки майбутніх учителів до організації безпечної конструктивної взаємодії в інклюзивному освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Роджерс К. Становление личности. Взгляд на психотерапию / пер. с англ. М. Злотник. Москва : Институт общегуманитарных исследований, 2016. 240 с.
2. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. Москва : АРКТИ, 2005. 320 с.
3. Мешко Г.М., Мешко О.І. Формування психологічно безпечного освітнього середовища у загальноосвітньому навчальному закладі. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ : Гнозис, 2017. Вип. 37(3), Том II(22) : Тематичний випуск «Міжнародні Чепанівські психолого-педагогічні читання». С. 62–71.
4. Орлов Ю.М. Оздоровляющее (саногенное) мышление. Изд 2-е., испр. Москва : «Слайдинг», 2006. 96 с.
5. Центр педагогічного консалтінгу. URL: <http://fpp.tnpu.edu.ua/pidrozdili/centr-pedagogichno-konsaltingu>

**МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ З ОРГАНІЗАЦІЄЮ СУПРОВОДУ РОДИН,
ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ**

*Муравська Юлія Вікторівна,
клінічний психолог, магістр соціальної
інклюзії, психолог-методист Vema Kids
E-mail: muravskaaulia01@gmail.com*

Супровід сімей, які виховують дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії є відкритою для розробок темою. Діти з особливими освітніми потребами – широка на різноманітна категорія осіб, де кожен випадок вимагає індивідуального підходу від спеціаліста.

Ми можемо визначити соціальний аспект актуальності проблеми на прикладі збільшення випадків діагностування розладів аутистичного спектра. Центр по контролю і профілактиці захворювань США опублікував в 2020 р. нову статистику, де розлади аутичного спектра зустрічаються у кожній 54 дитини, що на 10% більше, ніж за статистикою 2018 року [3]. На ряду з цим зростають випадки ексклюзії даних сімей. Вони зустрічаються з матеріальними труднощами, некоректним ставленням суспільства, обмеженням прав дітей з психіатричними діагнозами на освіту та подальше працевлаштування.